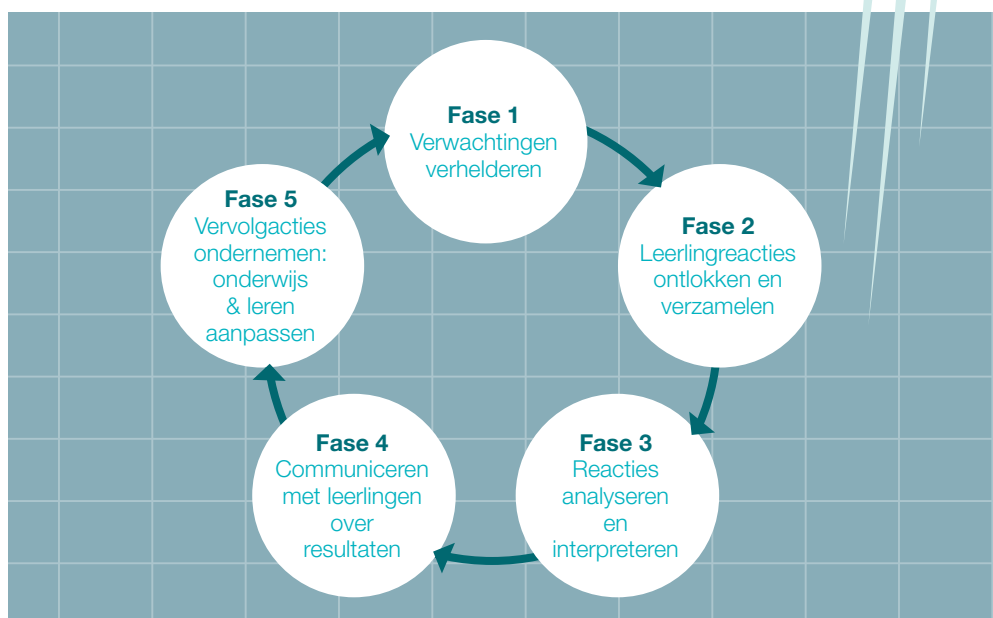

EFFECTIEF FORMATIEF TOETSEN IMPLEMENTEREN IN DE KLAS

Docenten en schoolleiders willen graag aan de slag met formatief evalueren. Toch komt formatief toetsen op veel scholen maar moeizaam van de grond. Judith Gulikers (universitair docent, Wageningen Universiteit & Expertisecentrum) en Liesbeth Baartman (Hogeschoolhoofddocent, Hogeschool Utrecht) deden een NRO reviewstudie naar de vraag 'Wat doet de docent in de klas als hij/zij effectieve formatieve toetspraktijken realiseert?' en halen daaruit concrete handvatten voor docenten.

De formatieve toetscyclus

Met de reviewstudie wilden we zicht krijgen op concrete gedragingen van docenten die effectieve formatieve toetspraktijken implementeren in de klas. Daarvoor hebben we de formatieve toetscyclus (figuur 1) ontwikkeld, die bestaat uit vijf fasen gebaseerd op een combinatie van verschillende formatieve toetsmodellen (zie Gulikers en Baartman, 2017). Hiermee analyseerden we 106 studies, uit alle onderwijsniveaus, die rapporteerden over concrete docentgedragingen in de klas.

Opvallend is dat geen enkele studie aandacht besteedt aan alle vijf fasen van de formatieve toetscyclus. Een kleinere cyclus zien we wel veelvuldig, namelijk de 2-3-5 cyclus: ontlokken van leerlingreacties (fase 2), analyseren en interpreteren (fase 3), en vervolgacties ondernemen (fase 5). Echter, het werken vanuit concrete leerdoelen (fase 1) en het doelgericht geven van feedback (fase 4) komen veel minder vaak voor, wat juist wel belangrijke elementen zijn in een formatieve toetscultuur. Dat brengt ons tot **aanbeveling 1: werk vanuit de hele formatieve toetscyclus, met voortdurend samenhang tussen de fasen.**

Verder zijn effectieve docenten in staat om op veel verschillende manieren informatie van

leerlingen te verzamelen. Dit doen zij vaak informeel en 'on-the-fly' door het stellen van goede vragen en het doorvragen in klasdiscussies gericht op dieper begrip en (mis)concepties in plaats van op het goede antwoord. **Aanbeveling 2: toets ook informeel formatief. Stel goede vragen en vraag door in klasdiscussies om het begrip van leerlingen verder uit te diepen in plaats van te richten op het goede antwoord.**

Ook blijkt dat docenten formatieve toetsing beter kunnen vormgeven als ze helder zicht hebben op de 'learning progressions': hoe kennis in je vakgebied ontwikkelt en wat veel voorkomende misconcepties van leerlingen over dat vakgebied zijn. Op basis hiervan kunnen docenten gerichte doelen stellen en rubrics ontwikkelen (fase 1), leerlingreacties hierover ontlokken (fase 2), analyseren waar de leerlingen nu staan in de learning progression en waar hun zwaktes en sterktes zitten (fase 3). Het aanpassen van hun instructie op die misconcepties, zwaktes en sterktes vinden docenten daarentegen de moeilijkste stap (fase 5). Docentgedragingen blijven vaak bij 'reteach' (nog een keer vertellen) of 'pacing' (vertragen of versnellen). Een flexibel didactisch handelingsrepertoire om hun lessen aan

te passen aan de individuele leerbehoeften van hun leerlingen ontbreekt. **Aanbeveling 3: identificeer de misconcepties, zwaktes en sterktes van je leerlingen én ontwikkel een didactisch handelingsrepertoire om je onderwijs hierop aan te kunnen passen.**

Dit zijn slechts enkele bevindingen en aanbevelingen, die tevens belangrijke aanknopingspunten voor professionalisering in formatief toetsen geven. Voor een uitgebreide beschrijving van alle resultaten en vele voorbeelden verwijzen we naar het NRO eindrapport en praktische posters:

- Gulikers, J. & Baartman, L. (2017). Doelgericht professionaliseren. Formatief toetsen met effect! Wat DOET de docent in de klas? Eindrapport NRO-PPO overzichtsstudie dossiernummer 405-15-722. www.nro.nl/kb/405-15-722-doelgericht-professionaliseren-formatieve-toetscompetenties-met-effect/
- Eindrapport: www.nro.nl/wp-content/uploads/2015/09/Inhoudelijke-eindrapport_NRO-PPO-405-15-722_DEF.pdf
- Posters: www.nro.nl/wp-content/uploads/2017/08/405-15-722-Formatief-evalueren_Posters-bij-de-5-fasen.pdf ■